

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สาระเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดคูคำอำเภอสันป่าตองจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สาระเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดคูคำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เกณฑ์ 80/80 (E1/E2) เพื่อศึกษาการคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สาระเศรษฐศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดและเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดคูคำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดคูคำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานนำเสนอด้วยตารางประกอบความเรียงบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

การสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สาระเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดคูคำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สาระเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดคูคำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 9 แผน ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง โดยกำหนดสถานการณ์แก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4 ซึ่งมีขั้นตอน คือ ขั้นทุกข์ (ระบุปัญหา) ขั้นสมุทัย (หาสาเหตุของปัญหา) ขั้นนิโรธ (แก้ปัญหา) และขั้นมรรค (วิเคราะห์ผลของการแก้ปัญหา) และนำไปหาคุณภาพโดยภาพรวมพบว่ามีความอยู่ในระดับดีมาก และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.92/82.47 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 (E1/E2)

1. การศึกษาการคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สำหรับเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สาระเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดพบว่าโดยภาพรวมนักเรียนทุกคนคิดเป็นร้อยละ 100 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดอยู่ในระดับดีขึ้นไป

2. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกุฎำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนทั้งนี้ได้คะแนนก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 69.83 หลังเรียนได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 81.58 และมีผลต่างคิดเป็นร้อยละ 11.75

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย มีประเด็นที่นำมาเพื่อการอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สาระเศรษฐศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกุฎำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.92/82.47 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 (E1/E2) ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อเน้นการคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีสอนคิดแบบอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นวิธีสอนที่สามารถฝึกฝนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาแก่นักเรียนให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นวิธีที่สำคัญ ตลอดจนมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเร่งรัดให้เกิดการพัฒนาการคิดแก้ปัญหาแก่นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษาตามแนวทางของการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม 2545 ที่ระบุถึงความสำคัญและแนวทางของการจัดการศึกษา ในหมวด 4 (2) ระบุให้จัดการเรียนรู้ต้องเป็นการเรียนรู้ที่ยึดทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้ไปใช้เพื่อป้องกันและแก้ไข้ปัญหา สำหรับการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญและมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียนสอดคล้องกับหลักสูตรสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระเศรษฐศาสตร์ และคำนึงถึงการจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กันระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ การวัดผลและประเมินผลซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ วัฒนาพรระงับทุกข์ (2545 : 119) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาตลอดจน

สภาพแวดล้อม เป็นความสามารถและทักษะของครูมืออาชีพในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิผล นอกจากนั้นได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินคุณภาพปรากฏว่าอยู่ในระดับดีมาก ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มประชากร ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดนภจิรี ศรีจันทร์ (2551) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องเศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ภาพการ์ตูนประกอบการเรียนแบบอริยสัจ 4 พบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภาพการ์ตูนประกอบการเรียนแบบอริยสัจ 4 และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบปกติมีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.75/86.80 และ 81.48/81.20 ตามลำดับ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภาพการ์ตูนประกอบการเรียนแบบอริยสัจ 4 ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา และสามารถสรุปองค์ความรู้จากเรื่องที่เรียนได้ด้วยตนเอง

2. ผลการศึกษาการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดคู่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ หลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สาระเศรษฐศาสตร์ เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด โดยภาพรวมพบว่านักเรียนทุกคนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาร้อยละ 100 ผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับดีขึ้นไป ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้จัดการเรียนการสอนเพื่อเน้นการฝึกให้นักเรียนได้แก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดในใบงาน โดยให้นักเรียนได้ฝึกการคิดแก้ปัญหาตามขั้นตอนของอริยสัจ 4 อย่างเป็นระบบตามแนวคิดของสาโรช บัวศรี ที่ได้เสนอแนะกระบวนการแก้ปัญหาในการเรียนการสอน คือ ขั้นตอนปัญหา (ขั้นทุกข์) คือ การระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข ขั้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมมุติ) คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และตั้งสมมติฐาน ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรค) คือ การกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐานและเก็บรวบรวมข้อมูล และขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค) คือ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลของการแก้ปัญหา ซึ่งการฝึกคิดแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นวิธีฝึกคิดที่สามารถฝึกฝนความสามารถในการคิดแก่นักเรียนให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นวิธีที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเร่งรัดให้เกิดการพัฒนาการคิดแก้ปัญหาแก่นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา ดังทฤษฎีการพัฒนาการคิดของบรูม (Bloom : 1961) ที่ได้จำแนกการเรียนรู้ออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้ชั้นความรู้ การรู้ชั้นเข้าใจ การรู้ชั้นวิเคราะห์ การรู้ชั้นสังเคราะห์ และการรู้ชั้นประเมินผล การวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการวิจัยของดุขฎิ สัตถวรพงศ์ (2554) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 กลุ่มตัวอย่าง 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม จำนวน 30 คน ได้รับการสอนแบบไตรสิกขา กลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 30 คนได้รับการสอนแบบธรรมสากัจจา โดยได้รับการสอนกลุ่มละ 8 คาบ ๆ ละ 50 นาที และมีการฝึกพฤติกรรมโดยให้กลุ่มทดลองที่ 1

เจริญอานาปานสติ กลุ่มที่ 2 อภิปรายสถานการณ์ กลุ่มละ 17 คาบ ๆ ละ 10 นาทีผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 สูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากวิธีสอนแบบปกติ ส่วนการใช้หลักธรรมการแก้ปัญหาเชิงอริยสัจ 4 นั้น นักเรียนที่เรียนจากวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากวิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดคู่อำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ก่อนเรียนและหลังเรียนจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สาระเศรษฐศาสตร์พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 81.58 ก่อนเรียนได้คะแนนคิดเป็นร้อยละ 69.83 ซึ่งแสดงว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 11.75 ทั้งนี้เนื่องมาจากวิธีการสอนคิดแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4 เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการสอนแบบอริยสัจสี่เป็นวิธีสอนที่ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และสามารถประยุกต์สิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุมีผล จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 ตามแนวคิดของสาโรชบวรศรี (2526) ที่กล่าวว่าการสอนลักษณะนี้เป็นวิธีที่ผู้เรียนไปประสบและทราบวิธีคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาได้ด้วยตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคตหากใช้วิธีสอนเช่นนี้บ่อย ๆ จะทำให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็นซึ่งขั้นตอนในการสอนได้กล่าวไว้มีขั้นตอนดังนี้ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) คือ การระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข ขั้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมมุติ) คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐานขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) คือ การกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐานและเก็บรวบรวมข้อมูลและขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค) คือ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปจากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาจัดรูปแบบในการสอนคิดแก้ปัญหาโดยให้นักเรียนพบกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาจากแบบฝึกหลายรูปแบบเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องเนื้อหาในบทเรียน เพื่อเป็นสิ่งที่ทำให้ให้นักเรียนอยากเรียนรู้ และท้าทายความสามารถในการคิด ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนให้รู้และเข้าใจว่าทุกข์หรือปัญหาคืออะไร สภาพปัญหาเป็นอย่างไร ปัญหาอยู่ที่ไหน มีขอบเขตเพียงใด ขั้นสมมุตินักเรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่ม แสดงความคิดเห็น หาสาเหตุของปัญหาจากเนื้อเรื่องในสถานการณ์ ซึ่งเป็นเนื้อเรื่องที่ครูกำหนดเป็นเนื้อเรื่องจากเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน อันเป็นข้อมูลที่น่าสนใจ จึงส่งผลให้นักเรียนให้ความสนใจในการทำกิจกรรมขั้นนิโรธ นักเรียนฝึกวิเคราะห์แสดงความคิดเห็นและเสนอเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และขั้นมรรคนักเรียนเลือกวิธีการแก้ปัญหาพร้อมระบุเหตุผลประกอบในการเลือกวิธีแก้ปัญหานั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดแนวคิด เยาวภา ประคองศิลป์ (2554) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบ ความเห็น ชอบตามการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดเพชรบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 120 คน โดยแบ่งกลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 40 คน ที่ได้รับการสอน โดยวิธีสอนอริยสัจ 4 กลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 40 คน ที่ได้รับการสอน และนักเรียนกลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 3 กลุ่มควบคุม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนีจันทร์ ศรีรัตน์ (2544) ที่ได้ ศึกษาตามขั้นตอนทั้งสี่ของอริยสัจ ที่มีต่อการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในรายวิชา พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนที่สอนโดยการสอนตามขั้นตอนทั้งสี่ของอริยสัจ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของลัดดา สิทธิชัย (2548) ที่ได้ศึกษา ผลการสอนแบบอริยสัจ 4 เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมในรายวิชาวิถีธรรมวิถีไทย สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเทคนิคประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัย พบว่านักเรียนที่เรียนแบบอริยสัจ 4 มีทักษะการคิดวิเคราะห์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับผลงานวิจัยของจารุเวศ ศิริวิชญกุล (2543) ที่ศึกษาการเปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาและพุทธศาสนสุภาษิต โดยการสอนแบบอริยสัจ 4 กับการสอนปกติ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาและพุทธศาสนสุภาษิต ที่เรียน โดยการสอนแบบอริยสัจสี่สูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าการเรียนแบบอริยสัจ 4 ทำให้ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนสูงขึ้นทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนการสอนแบบอริยสัจสี่ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาการคิด ช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็นแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมและแสดงความคิดเห็น อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดความคิดอย่างกว้างขวาง เสนอแนะวิธีแก้ปัญหาอย่างมีเหตุมีผลและยอมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น นักเรียนมีอิสระในการทำงานและค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จึงทำให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์

จากเหตุผลและผลการวิจัยดังกล่าวสนับสนุนได้ว่า การสอนด้วยวิธีสอนคิดแก้ปัญหา แบบอริยสัจ 4 ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกุฎีคำ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระ เศรษฐศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สาระเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดคูคำ อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอน

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมที่นำมาใช้และการบวนการคิดที่เป็นระบบ โดยทุกขั้นตอนต้องมีความสัมพันธ์กัน
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ควรจัดให้ครอบคลุมทุกสาระการเรียนรู้ในระดับชั้นนั้นๆ
3. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การคิดโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 ทุกครั้ง นอกจากตรวจสอบ โดยผู้ประเมินแล้ว ควรมีการทดลองใช้ทดลองสอนจริงกับผู้เรียนด้วย
4. สถานการณ์ที่นำมาใช้ในการทดสอบการคิดแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4 ควรเป็น สถานการณ์ที่อธิบายได้ชัดเจน ไม่ยาวเกินไป น่าสนใจ ทันยุคสมัย จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุ เป้าหมายมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ให้สอดคล้อง กับสถานการณ์ปัจจุบัน และความสนใจของผู้เรียนในระดับชั้นอื่น ๆ
2. ควรมีการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การคิดโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 ในสาระ การเรียนรู้อื่นด้วย
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การคิดโดยใช้กิจกรรม แบบอริยสัจ 4 รูปแบบอื่น ๆ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดอย่างสร้างสรรค์เป็นต้น
4. ควรมีการขยายผลโดยการนำแผนการจัดการเรียนรู้การคิดโดยใช้กิจกรรมแบบ อริยสัจ 4 ลงสู่การปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อหาคุณภาพของรูปแบบและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน